

Klasszikus héber nyelv 4.:

Szintaxis

BBN-HEB11-204

Biró Tamás

A főnévi csoport (folyt.): belső szerkezete.
Főnévi „esetek”: az NP szerepe a mondatban

2023. október 11.

Ismétlés a mai órára

Az elsőéves anyagból

- Röpdolgozat

Ismétlés a következő órára

Az elsőéves anyagból

- Szabályos igék *qal*-ban

Témaválasztás házi dolgozatra

Kérdések

az olvasmányokkal kapcsolatban?

A főnévi csoport (NP = noun phrase)

- Olyan szó szerkezet (*phrase*), amely

Szemantikailag: entitást vagy entitások egy csoportját jelöli.

Funkcióját tekintve,

a főnév funkcióit tölti be a mondatban:

- alany,
- állítmány főnévi része,
- tárgy,
- ragozva vagy P tárgyaként határozó,
- birtokos jelző,
- értelmező, főnévi minőségjelző stb.

Belső szerkezetét tekintve,

- tulajdonnév,
- jelzős szerkezet,
- birtokos szerkezet,
- mellékmondatral módosított főnév,
- névmás,
- stb.

A főnévi csoport (NP) belső szerkezete

A főnévi csoportban előfordulhat:

- Tulajdonnév
- Névmás: önálló névmás vagy névmás szuffixum formájában
- Névelő + főnév
- Főnév + főnév: constructus-os szerkezet / birtokos (?) szerkezet
- Főnév + főnév: értelmezős szerkezet
- Főnév + melléknév, számnév: minőségjelzős, mennyiségjelzős szerkezet
- Főnév + azt módosító vonatkozó alárendelt mellékmondat
- Determinativum + főnév... Például: *minden...*
- ...

A főnévi csoport (NP) funkciója a mondatban

A főnévi csoport lehet a mondatban:

- **Alany**
 - **Állítmány névszói része**
 - **Megszólítás (vocativus)**
 - **Mondat elejére kiemelt NP**
 - **Tárgy**
 - **Határozói accusativus**
 - **Birtokos**
 - **Elöljáró tárgya: P + NP → PP (*prepositional phrase*)**
-
- nominativus-i funkciók
- accusativus-i funkciók
- genitivus-i funkciók

A főnévi csoport (NP, *noun phrase*) szerepe a mondatban

A főnévi „esetek”:

A főnévragozásról

és a sémi nyelvekről

A magyar esetrendszer

*Nominativus, accusativus, illativus,
inessivus, elativus, sublativus,
superessivus, delativus, allativus,
adessivus, ablativus, dativus,
instrumentalis, translativus,
causalis-finalis, essivus, terminativus,
distributivus, temporalis,
distributiv-temporalis, sociativus,
locativus...*

https://lh6.googleusercontent.com/u__edOq7Ap0/TW4_gmVdc8I/AAAAAAAAAdA/sJJChK0KVh0/s1600/fovevek_ragrendszer.jpg

The Hungarian case system

Grammatical cases

nominative — *no ending; marks the subject*

accusative -t *marks the direct object*

Locative cases

illative -ba/-be into

inessive -ban/-ben in

elative -ból/-ből out of, out from

sublative -ra/-re onto

superessive (-o/-e/-ö)-n on, at

delative -ról/-ről off, from, about

allative -hoz/-hez/-höz toward

adessive -nál/-nél near, at

ablative -tól/-től (away) from

Oblique cases

dative -nak/-nek to, for

instrumental -val/-vel with

translative -vá/-vé (turning) into

causal-final -ért for the purpose of

essive-formal -ként as

terminative -ig until, up to

distributive (-o/-a/-e/-ö)
-nként per, each

Less productive cases

temporal -kor at (plus time expression)

distributive-temporal (-o/-e/-ö)-nta per, every (plus time expression)

sociative (-o/-a/-e/-ö/)
-stul/-stül (together) with

locative -t(-o/-e/-ö)-tt at

Héber declinatio latin mintára egy 17. századi nyelvtanban

46 INSTITUTIO
מֶלֶךְ Rex, מְלָכִים reges.

PARADIGMA.

Plur.		Sing.
מְלָכִים	Nom.	מֶלֶךְ
שְׁלֹמֹלָכִים	Gen.	שְׁלֹמֹלֶךְ
לְמֶלֶכִים	Dat.	לְמֶלֶךְ
אֶת־מְלָכִים	Acc.	אֶת־מֶלֶךְ
מְלָכִים	Voc.	מֶלֶךְ
מִמְלָכִים	Abl.	מִמְלָךְ

Not. 1. Quædam ante ם/י omittunt; ut תַּיִנִּיּוֹת *dracones*.

2. Quædam forma Chaldæa flectuntur in ן, ut תַּרְטִיִּץ *triticum*.

3. Quædam formam constructam Syrorum imitantur: ut, גִּזְבֵי *locusta*, Amos. i. 7.

4. Quædam instar fæmininorum flectuntur, ut, אֲבוֹרִי.

5. Quædam utroque modo; ut, הַיְכָלִי *templum*, הַיְכָלוֹת/הַיְכָלִים.

6. Quæ desinunt י, in plurali assumunt ם; ut יהוּדִים ex יהוּדִי.

7. Quæ desinunt in ה, hac terminatione abjecta, assumunt ם/י; ut, יָפִים ex יָפֵה *pulcher*.

XXII. Fæmininorum est, quæ in plurali numero in וֹרִי definit; ut, מְלָכָהּ אֶל מְלָכוֹהָ.

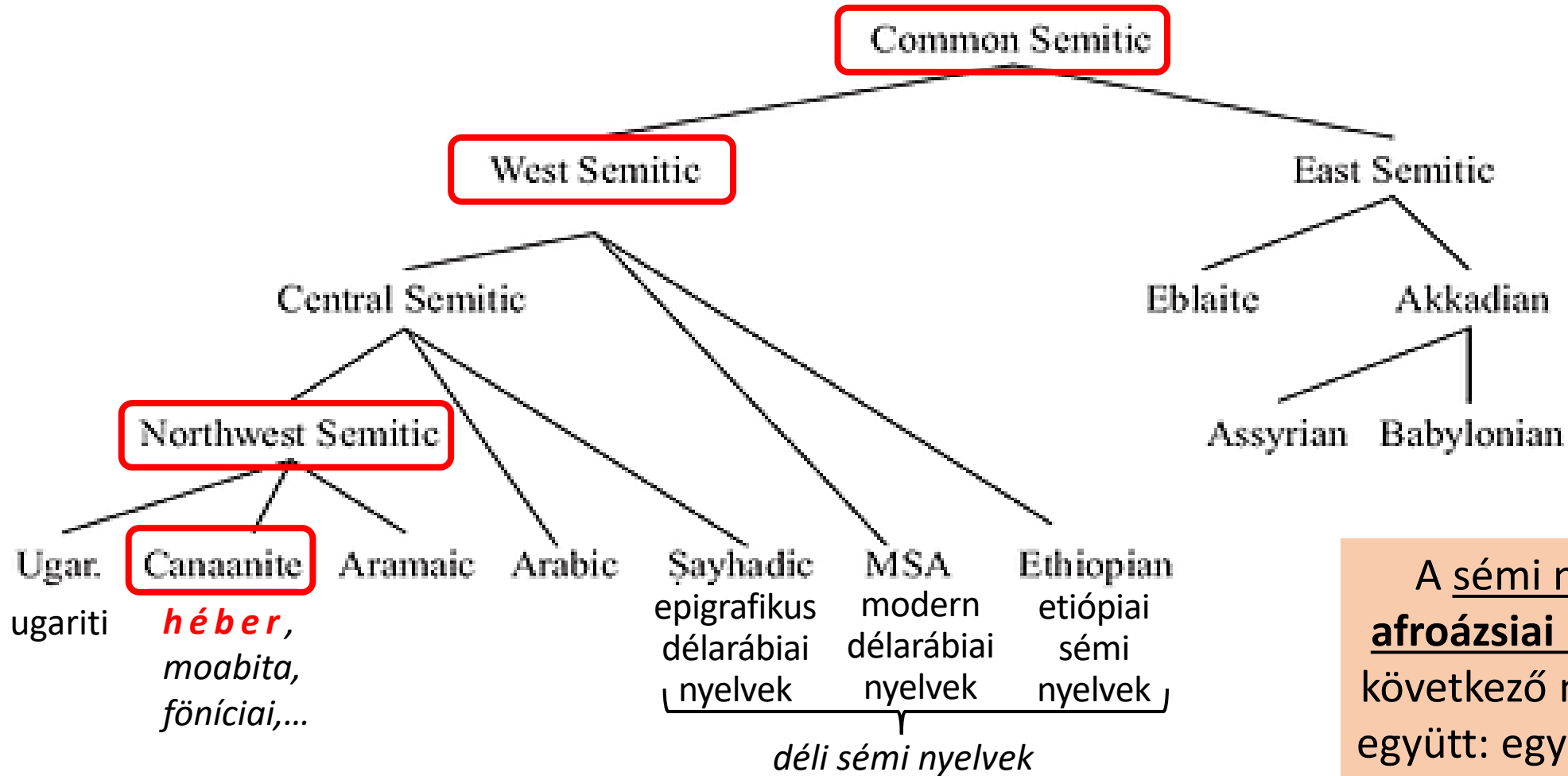
PARA-

A szanszkrit esetrendszer

nominativus (alanyeset)
vocativus (megszólító eset)
accusativus (tárgyeset)
instrumentalis (eszközhat.)
dativus (részeshat. eset)
ablativus (határozó eset)
genitivus (birtokos eset)
locativus (helyhat. eset)

		suhṛd (m)	vāc (f)	manas (n)
Singular	Nominative	suhṛt	vāk	manah
	Vocative	suhṛt	vāk	manah
	Accusative	suhṛdam	vācam	manah
	Instrumental	suhṛdā	vācā	manasā
	Dative	suhṛde	vāce	manase
	Ablative	suhṛdah	vācaḥ	manasaḥ
	Genitive	suhṛdah	vācaḥ	manasaḥ
Locative	suhṛdi	vāci	manasi	
Dual	Nom/Voc/Ac	suhṛdau	vācau	manasī
	Inst/Dat/Abl	suhṛdbhyām	vāgbhyām	manobhyām
	Gen/Loc	suhṛdoḥ	vācoḥ	manasoḥ
Plural	Nom/Voc	suhṛdah	vācaḥ	manāṃsi
	Accusative	suhṛdah	vācaḥ	manāṃsi
	Instrumental	suhṛdbhiḥ	vāgbhiḥ	manobhiḥ
	Dat/Abl	suhṛdbhyaḥ	vāgbhyaḥ	manobhyaḥ
	Genitive	suhṛdām	vācām	manasām
	Locative	suhṛtsu	vākṣu	manaḥsu

A héber a sémi nyelvek családjában

A sémi nyelvcsalád az afroázsiai phylum része, a következő nyelvcsaládokkal együtt: egyiptomi, berbero-líbiai, kúsita, omói és csádi.

Egyike a manapság elfogadott csoportosításoknak

Akkád (óbabiloni) esetrendszer

Nominativus: alanyeset

Accusativus: tárgyeset

Genitivus: birtokos eset

(*obliquus = acc + gen.*)

Sing.	<i>masc.</i>	<i>fem.</i>
Nom	šarrum	šarratum
Acc	šarram	šarratam
Gen	šarrim	šarratim

Dualis

Nom	šarrān	šarratān
Acc+Gen	šarrīn	šarratīn

Pluralis

Nom	šarrū	šarrātum
Acc+Gen	šarrī	šarrātīm

Vö. akkád nőnem

sg. -at- ~ héber -ā, constr. -at,

pl. -āt ~ héber -ōt.

<u>Masc.:</u>		akkad. ¹	arab. ²	äth.	hebr.	syr.
Sing.	Nom.	-um	-u(n)	-∅	-∅	-∅
	Akk.	-am	-a(n)	-a	-∅	-∅
	Gen.	-im	-i(n)	-∅	-∅	-∅
Dual	Nom.	-ān	-āni	-ē	-ʾayim	
	Gen.-Akk.	-īn	-ayni	-ē	-ʾayim	
Plur.	Nom	-ū/-ānu	-ūna	-ān	-īm	-īn
	Gen.-Akk.	-ī/-āni	-īna	-ān	-īm	-īn
<u>Fem.:</u>						
Sing.	Nom.	-atum	-atu(n)	-at	-āh	-ā
	Akk.	-atam	-ata(n)	-ata	-āh	-ā
	Gen.	-atim	-ati(n)	-at	-āh	-ā
Dual	Nom.	-tān	-atāni		-tʾayim	
	Gen.-Akk.	-tīn	-atayni		-tʾayim	
Plur.	Nom	-ātum	-ātu(n)	-āt	-ōt	-ān
	Gen.-Akk.	-ātim	-āti(n)	-āt	-ōt	-ān

Az akkádhhoz hasonló például ugaritiban is, a héber közeli rokonánál.

Reinhard Stempel, *Abriss einer historischen Grammatik der semitischen Sprachen* (Peter Lang, 1999), p. 91. [[11.1.Ste.1.](#)]

Feltételezett proto-sémi esetrendszer

FORMA

Nominativus:

az önmagában álló főnév esete

Accusativus:

az igéhez kapcsolódó főnév esete

Genitivus:

a főnévhez kapcsolódó főnév esete

(obliquus = acc + gen.)

Sing.	<i>masc.</i>
Nom	-u-
Acc	-a-
Gen	-i-

Dualis

Nom	-ā-
Acc+Gen	-ay-

Pluralis

Nom	-ū
Acc+Gen	-ī

V.ö. pl. az akkád, arab, ugariti nyelvekkel.

Feltételezett proto-sémi esetrendszer

FUNKCIÓ

Nominativus:

az önmagában álló főnév esete

Accusativus:

az igéhez kapcsolódó főnév esete

Genitivus:

a főnévhez kapcsolódó főnév esete

(obliquus = acc + gen.)

Sing.	<i>masc.</i>
Nom	-u-
Acc	-a-
Gen	-i-

Dualis	
Nom	-ā-
Acc+Gen	-ay-

Pluralis	
Nom	-ū
Acc+Gen	-ī

V.ö. pl. az akkád, arab, ugariti nyelvekkel.

FUNKCIÓ

Feltételezett proto-sémi esetrendszer

Nominativus:

az önmagában álló főnév esete:

alany; állítmány névszói része...

Accusativus:

az igéhez kapcsolódó főnév esete:

tárgy; határozó (hely, irány, idő...).

Genitivus:

a főnévhez kapcsolódó főnév esete:

birtokos; prepozíció után.

(obliquus = acc + gen.)

A héber nyelvészeti szakirodalomlogikája:

Bár a (bibliai, rabbinikus, modern) héberben az esetek morfológiailag nem jelennek meg a főnéven, de történetileg megvoltak, és így a funkcióik léteznek, kimutathatóak.

Nominativus:

az önmagában álló főnév esete:

alany; állítmány névszói része...

Accusativus:

az igéhez kapcsolódó főnév esete:

tárgy; határozó (hely, irány, idő...).

Genitivus:

a főnévhez kapcsolódó főnév esete:

birtokos; prepozíció után.

(obliquus = acc + gen.)

Viszlát jövő szerdán!